

Reviews

BOOK

Det är ett stort arbete som Lars Lindh lagt ner på sin omfångsrika bok *Vislyriker i stormaktstidens Sverige*. Ändå förutskickas att detta bara är den första volymen i en serie om stormaktstidens diktning som skall omfatta ytterligare tre volymer, där en skall ägnas Lars Wivallius visor och dikter, en utgöras av en antologi över "lätt lyrik" och samtliga visor från stormaktstiden med kända författare (sammanlagt mer än 750 visor) och slutligen en sammanfattande volym som lyfter fram och drar nytta av Bernt Olssons högtintressanta *Stilutvecklingen i svensk litteratur 1600–1700* (nätpublicerad 2006).

Lindh beskriver själv sitt arbete som deskriptivt. Den ene författaren efter den andra – sammanlagt ett sjuttiototal – avverkas med genomgångar av kända biografiska fakta, övrigt författarskap och attribuerade visor. Visor och andra dikter citeras och refereras utförligt. Även om materialbeskrivningarna tar stor plats försöker Lindh också visa hur diktningen relaterar till samtidens retoriska system med dess genus- och statuslära. Framförallt intresserar han sig dock för de stilistiska dragen. Mycket stort utrymme används till att peka ut exempel på *accumulatio*, *allitterationer*, *amplificatio*, *anadiplosis*, *anaforer*, *antiteser*, *assonanser*, *asyndeton* och så vidare.

Lindh har fyra syften med sin bok (s. 15–16). Det första är att analysera bruket av retorikens *ornatus*, alltså det språkliga utsmyckandet av texten. Det andra är att undersöka hur visdiktarna i enlighet med imitationestetiken efterbildar annan diktning. För det tredje vill författaren studera dikternas sociala funktioner och lyrikernas förhållande till retorikens lära om det passande, *decorum*. Det fjärde syftet är att undersöka de språkliga dragens "litterära signifikans", det vill säga hur språket verkar på läsarens/lyssnarens tolkning.

Det behöver sägas att de magistrala målen inte alltid uppnås, men så är också ambitionerna väl högt ställda. Vad gäller visornas stilistiska utformning blir det mindre analys än beskrivning, och textkomparationerna är snarare nedslag än en systematisk genomgång. Litteraturens sociala funktioner får stå i bakgrunden, och för övrigt är dessa svåra att fånga, kanske alldeles särskilt när det gäller visor och lätt underhållningslyrik som ofta framfördes i opretentiösa sammanhang. Inte heller övertygar sättet att studera stildragen som medel för att skapa en fördjupad insikt i författarskapen. Lindh säger sig bygga sin metod på nykritikens *close reading*, men det nödvändiga steget från parafraaser och beskrivningar till produktiva tolkningar tas mera sällan.

Lindh medger själv att han inte når ända fram. I bokens slut konstaterar han i det korta kapitlet "Avslutning (och fortsättning)" att han inte kan leverera de sammanfattande kapitel han hade tänkt sig om dels de retoriska stilfig-

Vislyriker i stormaktstidens Sverige

Lars Lindh

Lund: Ekström & Garay, 2024

LARS BURMAN

DOI: <https://doi.org/10.62779/puls.10.2025.51400>

urerna och dels om "metaforikens bildkällor" (s. 523) utan deklarerar att han skall komma tillbaka till saken i skriftseriens avslutande del. Uppgiften han förelägger sig är ansenlig.

Värdet med boken är – som Lindh själv framhåller (s. xi) – just deskriptionen. Författaren dammsuger forskningen efter material och är ofta generös i att referera till vad tidigare forskning sagt om det ena eller andra författarskapet. Boken har 1739 noter. Ändå kan jag undra om referenserna är tillräckliga. När det gäller diktaren Torsten Rudeen märker jag till exempel att mina egna fynd och resultat är otillräckligt erkända. Kanske finns andra exempel. Det inventeringsarbete Lindh strävar efter att göra bygger ju på flera forskargenerationers grundläggande arbete.

Lindh's vällovliga ambition är att producera ett referensverk med forskningsinformation. Mot den bakgrunden finns en mycket allvarlig invändning mot den 610-sidiga boken. Den saknar helt register och blir därmed lika svåränvänd som en bil utan backväxel.

Författaren har valt att ge sin bok en dyr och anspråksfull utformning: skyddsomslag, tjockt papper, flerfärgstryck av hela inlagan, bilder. Kanske var syftet med detta att nå en annan publik än den som utgörs av inomvetenskapliga litteraturforskare. I förordet framhåller Lindh att han vill att boken skall kunna läsas av en bildad allmänhet. Jag är emellertid inte säker på att saken har lyckats, utan skulle ha föredragit en liten lockande, läcker och koncis bok om vislyriken på stormaktstiden – koncentrerad på höjdpunkterna i traditionen. En sådan skulle Lindh ha kunnat skriva och sedan komplettera med nätpublicering av det deskriptiva materialet.

Det omfattande arbete som Lindh utfört borde nämligen kunna komma till mycket stor nytta i modern litteraturforskning, men då krävs att materialet är lämpligt digitalt utformat för att kunna bearbetas med hjälp av datorstödd maskinläsning och digital humanioras metoder. En nätpublicering skulle faktiskt också ge fler i den "bildade allmänheten" en möjlighet att hitta fram till texterna.

Det finns utmaningar i det projekt Lindh gett sig i kast med. Han använder i bokens titel ordet "vislyriker" – inte "vislyrik" – och har begränsat sig till visor av kända upphovspersoner. Anonyma visor tas inte upp. Lindh tvingas dock gång efter gång konstatera att de attributioner vi har ingalunda är säkra. Han är också väl medveten om att mängden anonyma visor är oerhört stor. Det är givetvis intressant vem som skrivit det ena eller det andra, men i mina ögon skulle ett modernare angreppssätt vara att digitalt försöka tillgängliggöra all svensk visdiktning från stormaktstiden. Funnes en databas med alla texter som kan betecknas som visor skulle åtskilligt intressant kunna göras.

Dessutom begränsar sig Lindh's undersökning till svenskspråkigt material. Jag tror att detta riskerar att reducera bilden av vad sjungen dikt var för 350 år sedan. (Man kan fundera på om dagens svenska populärmusik skulle kunna studeras med den begränsningen.)

Det finns annat att fundera kring. Musiken får till exempel obetydlig plats i denna bok om lyrik avsedd att sjungas. Materialurvalet är en annan svårighet och ofta tillåter sig Lindh breda svep över författarskapen, och gränserna mellan till exempel tillfällesdikter och visor är ofta svåra att upprätthålla.

Jag välkomnar emellertid den antologi som Lindh utlovar och som han tänker ge titeln *"Verser i Sanden skrefne medh een Kiäpp" – vislyrik och lätt lyrik i stormaktstidens Sverige* (VOLL). Den är välkommen även om gränsdragningarna blir svår och volymen kommer att ha begränsningar – främst kommer jag att sakna de anonyma texterna. Jag hoppas dock verkligen att den primärt kommer att göras öppet digitalt tillgänglig och därmed ge möjlighet till framtida kompletteringar och rättelser. I själva verket hade det kanske varit klokt att först publicera denna antologi och först därefter presentera undersökningarna av materialet. Det hade om inte annat minskat behovet av långa diktцитat.

Om den nu föreliggande volymen hade legat tillgänglig på nätet skulle den i alla fall för mig bli mycket mer användbar – jag skulle snabbt kunna söka i mängderna texter, kommentarer och forskningshänvisningar. Som det nu är den onödigt påkostade tvåkilosvolymen svårarbetad.

Jag imponeras av Lindhs ambition och arbetsförmåga, men hade helst sett mer sovring, systematik och problematisering. Volymen vill för mycket i det skick den har nu. Följden är att den spretar. I en tid där stora mängder forskningsdata är hårdvaluta bör den form av insamling som Lindhs bok ger prov på berömmas. Men då måste också publiceringsformerna bli de rätta. ■